

ZBIRKA ŠALEŠKI RAZGLEDI
Dvajseti zvezek

ZBORNİK 2023

Uredil David Vidmar Čeru

Knjižnica Velenje

Velenje 2023

VSEBINA 20. ZVEZKA

David Vidmar Čeru	5
VODNIK PO ŠALEŠKIH RAZGLEDIH	

OB KAJUHOVEM LETU

Mira Delavec Touhami	13
LJUBEZEN DO DOMOVINE IN DOMAČEGA KRAJA V POEZIJI KARLA DESTOVNIKA - KAJUHA	

Špela Poles	33
KAJUHOV DOM	

David Vidmar Čeru	85
JOŽE DESTOVNIK: POZABLJENI BRAT KARLA DESTOVNIKA - KAJUHA	

ZGODBE ŠALEČANOV

Silvo Grmovšek	135
INTERVJU Z MATEJEM VRANIČEM, AVTORJEM FILMA DIVJA SLOVENIJA	

Zoran Pevec	149
STROPNIKOVA LIRSKOSLOVARSKA GNEZDA – UNIKUM V SLOVENSKI PESNIŠKI POKRAJINI	

Rajko Zaleznik	161
ZGODBA O ŠOŠTANJSKEM BAZENU	

Peter Rezman	181
ŠTRAJK OB TEKOČEM TRAKU	

Dušan Brešar	201
ZA DOMOVINO – S TITOM NAPREJ!	

O PRETEKLOSTI, SEDANJOSTI IN PRIHODNOSTI ŠALEŠKE DOLINE

Danilo Čebul	223
ISKRICE ŠOŠTANJSKEGA FEUERWEHRA	

Rok Poles	263
OD KAČJEGA KOPALIŠČA DO PRESTIŽNEGA LETOVIŠČA DUNAJČANOV (DRUGI DEL: OD 1900 DO KONCA PRVE SVETOVNE VOJNE)	
Jedrt Poles	337
»VSE NAS JE UNA NA SVET SPRAVLA« – ANTONIJA STERNAD (1873–1950), DIPLOMIRANA BABICA IZ ŠOŠTANJA	
Miran Aplinc	381
ČEVLJARSKA OBRT V ŠALEŠKI DOLINI	
Aca Poles	427
»BIL JE MOJSTER, KI JE DELAL VSE, OD GOJZERJEV DO PLESNIH ČEVLJEV«: SPOMINI NA ALOJZA POLANČA, ČEVLJARKEGA MOJSTRA IZ ŠOŠTANJA	
Rok Poles	491
DARINKA ODOVIĆ: KOZERIJA O TOPOLŠICI (1938) IN MOJA AVTOBIOGRAFIJA (1949)	
Jože Hudales	531
GORENJE V GORENJU: PRVO DESETLETJE DELOVANJA 1950–1959	
Alenka Šalej	565
50 LET PRIJATELJSTVA SREDNJEŠOLSKIH PEVSKIH ZBOROV IZ ESSLINGENA IN VELENJA	
Aleksandra Gačič Belej	595
RAZSTRTA ŽELEZNA ZAVESA: DRŽAVNIŠKI, POLITIČNI IN PARTIJSKI OBISKI VODSTVA VZHODNEGA BLOKA V VELENJU	
David Vidmar Čeru	651
JULIUS HORST (JOSEF HOSTASCH) IN VESELOIGRA DIE TANTE AUS TOPOSCHITZ	
DOSLEJ IZŠLO	730

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

908(497.4Šaleška dolina)(082)
94(497.4Šaleška dolina)(082)

ZBORNİK 2023 / uredil David Vidmar
Čeru. - Velenje : Knjižnica, 2023. - (Zbirka
Šaleški razgledi ; zv. 20)

ISBN 978-961-96340-3-5
COBISS.SI-ID 171067139

Za vsebino odgovarjajo avtorji. Povzemanje in reprodukcija
celote ali delov brez dovoljenja založbe in avtorjev je prepovedano.

© Knjižnica Velenje

Jedrt Poles

Jedrt Poles je dijakinja prvega letnika Gimnazije Velenje. Za raziskovalno nalogo o diplomirani babici Antoniji Sternad je na državnem Srečanju mladih raziskovalcev Slovenije 2023 na področju etnologije prejela zlato priznanje.

»VSE NAS JE UNA NA SVET SPRAVLA« – ANTONIJA STERNAD (1873–1950), DIPLOMIRANA BABICA IZ ŠOŠTANJA

Uvod in opredelitev tematike

Danes se večina otrok rodi v porodnišnici, še v prvi polovici 20. stoletja pa so ženske rojevale na domu s pomočjo strokovno usposobljenih babic ali priložnostnih pomočnic, čeprav je bila nestrokovna porodna pomoč prepovedana od druge polovice 18. stoletja.

Tudi v Šoštanju je deloval sistem babištva, najvidnejša predstavica pa je bila babica Antonija Sternad, ki se je danes le še najstarejši Šoštanjčani bežno spomnijo kot zelo ugledne in spoštovane v babiškem poklicu, saj je svojčas sodelovala pri številnih porodih otrok na domu.¹ Bila je ena zadnjih babic, ki

¹ Raziskava je bila zaključena leta 2023, ko mineva 270 let od ustanovitve prvih babiških šol na Slovenskem in 150 let od rojstva diplomirane babice Antonije Sternad. Predstavljeni so izsledki raziskave, ki je nastala pod okriljem gibanja Mladi raziskovalci za razvoj SAŠA regije. Naloga je nastala v

so v takšnem obsegu pomagale pri porodih na domu; po drugi svetovni vojni se je namreč v Sloveniji začel uveljavljati princip koncentracije porodov v porodnišnicah.² Zaradi poudarjanja pomena strokovne porodne pomoči je predstavljeno še, v kolikšni meri so ljudje v prvi polovici 20. stoletja uporabljali strokovno in nestrokovno porodno pomoč v župniji sv. Mihaela pri Šoštanju. Na tem območju in v tem obdobju je namreč poklicno delovala tudi babica Antonija Sternad.

Raziskavo je vzpodbudil pogovor z Mojco Čebul, ženo pokojnega zbiratelja starin Zvoneta A. Čebula iz Šoštanja, ki si je že pred tem dolgo prizadevala, da bi podrobneje raziskali delovanje babice Antonije Sternad. V lasti ima nekaj starih fotografij ter kratke beležke spominov iz leta 2001, ki jih je dobila od vnukinje Antonije Sternad, Ane Naraks (roj. Sternad).

V ta sestavek so zajeti tudi spomini na babico Antonijo Sternad. Vključeni so leta 2010 zbrani, a neobjavljeni zvočni zapisi pogovorov z ženskami, ki jim je pri porodu pomagala Antonija Sternad.³

Iz zgodovine babištva na Slovenskem

V *SSKJ* je babica poleg splošno znanega izraza za staro mater oz. žensko opredeljena kot pomočnica pri porodu, babištvo pa kot nauk o porodni pomoči ali opravljanje babiškega poklica.⁴ Po *Slovenskem etnološkem leksikonu* je babica »pomočnica pri porodu in po njem,« znana tudi kot *bába*, *bábica*, *hebánka*, *hebáma*, *šántla*. V leksikonu je navedeno, da so do konca 50. let 20. stoletja poleg izprašanih babic pri porodu na domu pomagale

šolskem letu 2022/2023 na OŠ Šalek pod mentorstvom Marka Moškotevca, prof. zgo. in geo., ter Špele Poles, univ. dipl. prav. Na regijski in državni ravni je prejela zlato priznanje.

² Pred letom 1945 je v ustanovah rodilo le 5 do 15 odstotkov porodnic, leta 1951 v porodnišnicah približno 43 odstotkov. Lavrič, *200 let ljubljanske babiške šole*, str. 62 in 63.

³ Zvočne zapise pričevanj iz leta 2010 hrani Špela Poles.

⁴ *SSKJ*, str. 30

neizprašane babice, mazačke.⁵ Od 60. let 20. stoletja je babica zdravstvena delavka v porodnišnici.⁶

Prvotno so porodnicam pri porodu pomagale starejše ženske, ki so si z izkušnjami pridobile praktično znanje. Pred ustanovitvijo babiških šol so se babice usposabljele tako, da so zdravnike in druge babice spremljale pri delu. Prve šole, namenjene izobraževanju žensk za opravljanje strokovne porodne pomoči, so bile ustanovljene leta 1753 v Ljubljani in Celovcu, kasneje še v Gradcu in Trstu. Z napredkom v medicini sta se večala razsežnost pouka v šoli in zanimanje za babiški poklic.⁷

Pred ustanovitvijo babiških šol so ženske postale babice na dva načina: obiskovale so zasebne tečaje pri všegarjih,⁸ okrožnih, deželnih in mestnih zdravnikih ter jih spremljale pri porodih. Lahko pa so brez predhodne strokovne izobrazbe pomagale pri porodu ali spremljale babice kot njihove pomočnice. Ko so se počutile dovolj usposobljene za delo, so se javile k izpitu pri všegarjih in zdravnikih, ki so jih izpraševali. Od tod naziv izprašana babica.⁹

Vse izprašane babice je moral na deželi potrditi deželni urad, v mestih pa zdravstvena komisija – od tod naziv »potrjena ali aprobirana babica.« Potrjene babice so bile še »v persego vzete,« in tako je nastal naziv zaprisežena babica. Ženske so lahko tako postale babice tudi v času, ko je že obstajala babiška šola. Leta 1812 je oblast prepovedala všegarjem in zdravnikom izobraževati ter izpraševati babice.¹⁰

V okviru zdravstvene reforme vladarice Marije Terezije je nizozemski zdravnik Gerhard van Swieten po deželnih glavnih mestih ustanovil babiške šole. Slovenci smo leta 1753

⁵ Ženska, ki nestrokovno opravlja kakšno delo, zlasti zdravljenje.

⁶ *Slovenski etnografski leksikon*, str. 18, 19.

⁷ *Enciklopedija Slovenije*, str. 166.

⁸ Magister, učitelj porodništva.

⁹ Lavrič, *200 let ljubljanske babiške šole*, str. 12.

¹⁰ Lavrič, *200 let ljubljanske babiške šole*, str. 12, 13.

dobili kar dve: v Ljubljani in Celovcu.¹¹ Tečaji so potekali v slovenskem jeziku. Šola v Gradcu je bila ustanovljena leta 1759, v Trstu pa leta 1815.¹² Po ustanovitvi šole so v uk najraje vzele ženske, ki so že rodile. Trajanje šolanja se je spreminjalo in prilagajalo napredku medicine, splošni civilizacijski stopnji, stopnji ekonomskega razvoja in kulturi naroda.¹³ Učenke prvih tečajev so usposabljali le za kvalificirane pomočnice pri porodu ter za oskrbo porodnice in novorojenca. S podaljševanjem šolanja so babice usposabljali tudi za zdravstveno prosvetljevalno delo, obiske nosečnic in njihovo pripravo le-teh na porod, obiske otročnic in nego novorojencev ter za boj proti mazaštvu in splavom.¹⁴ V času Marije Terezije je državni zdravnik Mihael plemeniti Valenci (1728–1813) leta 1767 v nemškem jeziku napisal *Kratek napotek za babice, kako naj se vestno in razumno obnašajo v posebnih okoliščinah, tako pri porodnicah kot pri novorojenih otrokih*.¹⁵ Publikacija je omembe vredna zaradi avtorjevega porekla – rojen je bil namreč v Šoštanju.

Naslednji pomemben mejnik v zgodovini slovenskega porodništva je izid prvega učbenika porodništva leta 1782, to je bilo delo *Prašanja inu odgovori čez všegarstvu* Antona Makovca.¹⁶ Knjiga je napisana dvojezično, v slovenščini in nemščini. Velja za prvo slovensko medicinsko knjigo. Leta 1788 je Makovic izdal še eno knjigo o porodničarstvu. S tem se je uveljavil kot oče slovenskega porodničarstva.¹⁷

Delo dr. Janeza Matoška iz leta 1818 *Babištvo ali porodničarski vuk za babice* je iz češčine in nemščine prevedel Valentin Vodnik, ki zaradi »nadpovprečnega, odličnega« prevoda poleg Makovca velja za »očeta slovenske porodniške terminologije.«¹⁸

¹¹ Lavrič, *200 let ljubljanske babiške šole*, str. 12.

¹² Kralj, »250 let babiške šole,« str. 8.

¹³ Šuštar, *Šola za sestre*, str. 21.

¹⁴ Šuštar, *Šola za sestre*, str. 21, 22.

¹⁵ Poles, »Franc Miha,« str. 10.

¹⁶ Lavrič, *200 let ljubljanske babiške šole*, str. 17, 23, 24.

¹⁷ Lavrič, *200 let ljubljanske babiške šole*, str. 24.

¹⁸ Lavrič, *200 let ljubljanske babiške šole*, str. 38.

Gojenke babiške šole so bile do leta 1874 zaprisežene oz. po letu 1874 diplomirane babice.¹⁹ Trajanje šolanja se je spreminjalo. Za pričujočo raziskavo je pomembno, da sta bila na ljubljanski babiški šoli do leta 1920 po dva tečaja letno: zimski se je začel oktobra in končal februarja, letni pa se je začel marca in končal julija. Tečaja sta formalno trajala pol leta, dejansko pa zaradi dopustov učnega osebja samo pet mesecev.²⁰

Leta 1920 je Društvo diplomiranih babic za Slovenijo pri Zdravstvenem odseku za Slovenijo in Istro vložilo prošnjo, ki je nagovarjala k uporabi vseh sredstev (podučilo, kazni itd.), da se uporaba nestrokovne porodne pomoči pri ljudstvu omeji in zatre z namenom, »da si priborimo čim največ zdravega in krepkega naraščaja.«²¹ Od leta 2021 je babištvo vpisano v slovenski register nesnovne kulturne dediščine.²² Slovenija sodeluje pri večnacionalni nominaciji za vpis babištva na Unescov seznam, o čemer bodo odločali konec leta 2023 v Bocvani.²³

Babištvo na območju Šaleške doline

Najstarejši poznani viri (skoje omembe) so datirani v obdobje zgodnjega 19. stoletja. V franciscejskem katastru iz leta 1825 je navedena posebnost, to je Maria Beck, takrat stanujoča na hišni številki 36, na območju Pete ledine – Metleč, opredeljena kot babica (Hebanie).²⁴

Za leto 1843 sta omenjeni dve izprašani babici,²⁵ ki poimensko nista navedeni. Na začetku 19. stoletja je bila smrtnost

¹⁹ Lavrič, *200 let ljubljanske babiške šole*, str. 52.

²⁰ Lavrič, *200 let ljubljanske babiške šole*, str. 50.

²¹ SI/ZAC/0060/017/00079. Zdravstveni odsek za Slovenijo in Istro.

²² Babištvo, ki obsega posebna znanja in veščine porodne pomoči, namenjene ženski in otroku, je v register nesnovne kulturne dediščine, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo, vpisano pod zaporedno številko 99, z oznako EID 2-00099 in datumom vpisa 14. 12. 2021.

²³ Bojc, »Čuvarice smo življenja,« str. 13.

²⁴ Poles, »O dveh šoštanjskih otokih,« str. 7.

²⁵ Aplinc, *Mesto z vonjem po usnju*, str. 58.

med otroki in porodnicami precej visoka zaradi nestrokovne pomoči priložnostnih babic pri porodu. Država je zato uvedla šolanje poklicnih babic, mazaštvo pa so preganjali.²⁶ Za Šoštanj je bila predvidena ena babica, za okolico ena in za Topolšico ena. V srezu Slovenj Gradec je bilo predvidenih enajst babic.²⁷ Ana Mak in Karolina Senica se omenjata kot izprašani babici župnije sv. Mihaela pri Šoštanju iz leta 1872.²⁸

Dr. Mathias Macher je leta 1860 zapisal, da »sanitetno zdravstveno osebje v dolini sestavljajo *doktor medicine v Šoštanju in 2 kirurga v Šoštanju in Velenju ter 2 babici ... Tako pride na zdravnika ali ranocelnika 3576 prebivalcev in na babico 5366. Mazaštvo je tudi tu običajno, čeprav posebej ni znan noben mazač, ki bi opravljal tovrstno obrt.*«²⁹ »Vsaj ena od dveh babic šoštanjskega okraja je gotovo delovala v Šoštanju. Nekateri mlajši statistični viri poleg zdravnika v Šoštanju navedejo še 2 babici (1900, 1905 in 1910). V okviru zdravstva v velenjski občini so leta 1905 delovali trije zdravniki in babica, ki je bila v tem času »gotovo Salecelj Neža, ki se je starejši Velenjčani še dobro spominjajo.«³⁰

Velenjski učitelj Fran Mlinšek je zapisal različne šege in vraže ob rojstvu in krstu v Šaleški dolini med obema vojnama.³¹ Ženske so si ponekod kot priporočilo za lažji oz. dober porod odrezale kite las in jih darovale v cerkvi, znani so tudi voščeni votivi in slikane votivne podobe za dober porod.

²⁶ Aplinc, *Mesto z vonjem po usnju*, str. 147.

²⁷ Aplinc, *Mesto z vonjem po usnju*, str. 148.

²⁸ Poles, »O sodniku, ki je sadil kostanje,« str. 9.

²⁹ Hudales, *Razvoj zdravstva in zdravstvene službe v Šaleški dolini*, str. 24.

³⁰ Hudales, *Razvoj zdravstva in zdravstvene službe v Šaleški dolini*, str. 39.

³¹ Hudales, Stropnik, *Mlinškovo berilo*, str. 33–36.

Źivljenje in delo babice Antonije Sternalđ

Iz skopo ohranjenega gradiva lahko nanizamo le nekatera dejstva o Źivljenju³² in delu³³ Antonije Sternalđ.

³² Babica Antonija Sternalđ je omenjena v monografijah in strokovnih prispevkih, vendar so te omembe vsebinsko skope. V zapisu v zborniku *Hrani jih za spomin, ĉe me veĉ kdaj nazaj ne bo* sta omenjeni pomoĉ Antonije Sternalđ pri porodu šestih otrok in »zdravilna maŹa«, ki so jo Sternalđovi izdelovali po posebnem receptu. V zborniku je tudi zapis o sinovih Antonije Sternalđ, od katerih sta bila dva pogreŹana med prvo svetovno vojno, tretji pa je bil invalid. »Njuna mama je leta in leta listala in iskala in prebirala biltene z objavljenimi imeni pogreŹanih na frontah, da bi zasledila kaj o njiju – a niĉ.« V knjigi *Stodesetkrat o ŹoŹtanju v enem odstavku* je navedeno: »Antonija Sternalđ (1873–1950) je bila znamenita babica, prva v ŹoŹtanju z opravljeno babiŹko Źolo. Na svet je pomagala 3000–4000 dojenĉkom na domovih v ŹoŹtanju in okolici.« V knjigi *Kajuh: podobe* je kot babica pri porodu partizanskega pesnika Karla Destovnika leta 1922 navedena Antonija Sternalđ, »preskuŹena babica v ŹoŹtanju«. V glasilu *Pravica* je v ĉlanku, ki poziva ljudi k uporabi strokovne porodne pomoĉi namesto nestrokovne, Antonija Sternalđ omenjena kot ena od dveh preizkuŹenih babic v ŹoŹtanju. V monografiji *Mesto z vonjem po usnju* je navedeno, da je v ŹoŹtanju od leta 1905 svojo obrt opravljala diplomirana babica Antonija Sternalđ. Leta 1943 je, ĉprav Źe v letih, Źe vedno delala. V prispevku v reviji *Kronika* z naslovom *Spominsko gradivo Olge Repnik* kot vir za zgodovino Polzele z okolico je na dveh mestih v opombah omenjena mestna babica Antonija Sternalđ (roj. Acman) v ŹoŹtanju, ki je bila teta in krstna botra v naslovu omenjeni Olgi Repnik. Njena botra pri rojstvu leta 1906 sta bila Gregor Acman, ĉevlarski mojster, in Antonija Sternalđ, tovarniŹka delavka, Źena. V *BabiŹkem vestniku* je Antonija Sternalđ veĉkrat omenjena: navedena je na seznamu naroĉnikov leta 1941, v okviru poziva k informiranju DruŹstva diplomiranih babic o Źivljenjskem statusu in prejemanju ĉasopisa leta 1946, leta 1947 na seznamu slovenskih diplomiranih babic, leta 1948 ob triniŹtiridesetletnici opravljanja babiŹkega dela in bliŹajoĉem se petinsedemdesetem rojstnem dnevu ter leta 1951, ko je bila objavljena njena osmrtnica. Izdaje *BabiŹkega vestnika*, glasila slovenskega babiŹkega druŹstva, so dostopne le v ĉitalnici NUK, na spletni strani Zbornice zdravstvene in babiŹke neĹe Slovenije pa so ĉasopisi od leta 1929 do 1969 dostopni v elektronski obliki.

³³ Opravljenih je bilo veĉ pogovorov z informatorji. Vkljuĉeno je gradivo iz Zgodovinskega arhiva Celje, Muzeja Velenje in Źtajerskega deŹelnega arhiva v Gradcu. Analizirane so bile krstne in rojstne matične knjige, ki so do vkljuĉno junija 1921 dostopne v elektronski obliki na spletnem portalu NadŹkofijskega arhiva Maribor Matricula Online, ostale pa so bile v fiziĉni obliki pregledane na matičnem uradu Upravne enote Velenje. Skupaj je bilo analiziranih 6453 vpisov rojstev v matičnih knjigah ŹoŹtanjŹke Źupnije

Antonija se je rodila 23. aprila 1873 Gregorju in Luciji Acman (roj. Mak).³⁴ Kot kraj rojstva je naveden Trg Šoštanj 67. Pri njenem rojstvu je pomagala Ana Mak, ena od dveh tamkajšnjih izprašanih babic.³⁵

Antonija se je 5. februarja 1894 na Polzeli³⁶ poročila z Matevžem Sternadom iz Braslovč (roj. 19. septembra 1861),³⁷ takratnim hišnim služabnikom, ki je bil pozneje zaposlen kot to-

od leta 1905, ko je Antonija Sternad tam začela delati, do njene smrti leta 1950. Najobsežnejši in najzahtevnejši del raziskave sta pregled in obdelava rojstnih in krstnih knjig župnije sv. Mihaela pri Šoštanju, ki je še v prvi polovici 20. stoletja obsegala Šoštanj, Družmirje, Lokovico, Skorno, Florjan, Topolšico, Ravne in Gaberke. Za to območje so bile pregledane matične knjige od leta 1905 do 1950. Matične knjige so glavni vir podatkov za raziskavo, saj pri rojstvih vsebujejo rubriko »Babica«, v katero so dosledno vpisovali ženske, ki so pomagale pri porodu. Uporabljena terminologija v matičnih knjigah je »preskušena, skušena, izprašana«, ne pa »diplomirana babica«, kar je bil uradni naziv Antonije Sternad. Posamezen vpis v rojstno matično knjigo je moral vsebovati tekoče število (zaporedno številko), leto, mesec in dan rojstva otroka, dan krsta, rojstni kraj, ime krščenca, podatke o veri in spolu, informacije o starših, botrih, duhovniku, ki je otroka krstil, in babici oz. pomočnici pri porodu, ki je porodnici asistirala. Obrazec se je v različnih obdobjih spreminjal, kategorija »babica« pa je ostala. Vpise, ki so bili pogosto nečitljivo zapisani, so v slovenskem jeziku (in v nemščini med prvo svetovno vojno) naredili župniki. Med nemško okupacijo je bil od avgusta 1941 do vključno maja 1945 uveden drugačen sistem zapisovanja rojstev civilnega matičnega urada v Šoštanju. Vpisi so bili takrat v nemškem jeziku, od leta 1945 pa so v rojstne matične knjige vpisovali rojstva matičarji v slovenskem jeziku. V okviru analize so bile za posamezno leto beležene zaporedne številke porodov, pri katerih je vpisana babica Antonija Sternad in pri katerih so sodelovale druge strokovno usposobljene babice. Za obdobje od januarja 1912 do junija 1921, ki je zajeto v zadnji digitalizirani matični knjigi, so bile izpisane tudi vse druge babice (neizprašane) in število porodov, pri katerih so sodelovale. Tako je bilo ugotovljeno, pri koliko porodih na leto so pomagale izprašane babice, pri koliko porodih neizprašane babice, pri koliko porodih babica Antonija Sternad in v kakšnih razsežnostih se ugotovljeni deleži med seboj razlikujejo.

³⁴ *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju 1868–1885*, zap. št. 65, str. 88.

³⁵ Poles, »O sodniku,« str. 9.

³⁶ *Poročna knjiga župnije sv. Marjete Antiohijske na Polzeli 1876–1902*, str. 91.

³⁷ *Zapisnik duš sv. Mihaela pri Šoštanju 1916–1924*, h. št. 13.

varniški delavec. Pred poroko je na Polzeli tri mesece živila kot najemnica,³⁸ potem se je preselila v Šošťanj.³⁹ Ob poroki so bili njeni starši že mrtvi.⁴⁰

Na naslovu Trg Šošťanj 74 so se Antoniji in Matevžu Sternad rodili trije sinovi: Rudolf (18. aprila 1894),⁴¹ Anton (21. julija 1896)⁴² in Alojzij (14. junija 1898).⁴³ Pri rojstvu dveh je pomagala zgoraj omenjena strokovno usposobljena babica Ana Mak, pri rojstvu Antona pa Ana Mazej, krojačeva žena.

V prvi svetovni vojni sta bila Rudolf in Anton razglašena za pogrešana, Alojzij pa se je vrnil domov s hudo poškodovano nogo.⁴⁴ Po moževi smrti zaradi posledic kapi (»mrtvoud«) je Antonija Sternad 4. marca 1923 ovdovela.⁴⁵ Sin Alojzij se je 17. avgusta 1921 poročil z Marijo Drobež ter z njo imel štiri hčere: Olgo (roj. 21. maja 1922), Adelo (roj. 1. novembra 1923), Marto (roj. 9. julija 1927) in Ano Alojzijo (roj. 16. junija 1929).⁴⁶

13. marca 1905 je Antonija Sternad kot šolarka cesarsko-kraljeve ustanove za izobraževanje babic podpisala reverz za podporo štajerskega deželnega odbora v višini 120 kron, ki bi ji omogočil obiskovanje letnega šestmesečnega tečaja babištva.

³⁸ *Poročna knjiga župnije Polzela 1876–1902*, str. 91.

³⁹ StLA *Handschriftensammlung Bürgergasse*, XXII, št. 6. Opis babic. Protokol sprememb iz leta 1905. Prevod iz nemščine: Rok Poles.

⁴⁰ *Poročna knjiga župnije sv. Marjete Antiohijske na Polzeli 1876–1902*, str. 91.

⁴¹ *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šošťanju 1885–1997*, zap. št. 44, str. 253.

⁴² *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šošťanju 1897–1911*, zap. št. 84, str. 318.

⁴³ *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šošťanju 1897–1911*, zap. št. 65, str. 11.

⁴⁴ Igor Naraks, 3. 2. 2023.

⁴⁵ *Mrtvaška knjiga župnije sv. Mihaela pri Šošťanju od leta 1906 do 1928*, str. 286.

⁴⁶ *Zapisnik duš sv. Mihaela pri Šošťanju 1916–1924*, h. št. 13.

Sinova Antonije Sternad naj bi bila pogrešana na ruski fronti v prvi svetovni vojni (foto: Vidrih, Šoštanj, vir: zasebna zbirka Mojce Čebul). Antonija Sternad je z družino živela v Šoštanju na hišni številki 13,⁴⁷ pozneje Levstikovi cesti 1.⁴⁸

Panorama mesta Šoštanj na razglednici z začetka 20. stoletja. Označena je hiša, v kateri je živela Antonija Sternad (vir: »Razglednice Šoštanja«).

⁴⁷ Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju 1905–1911.

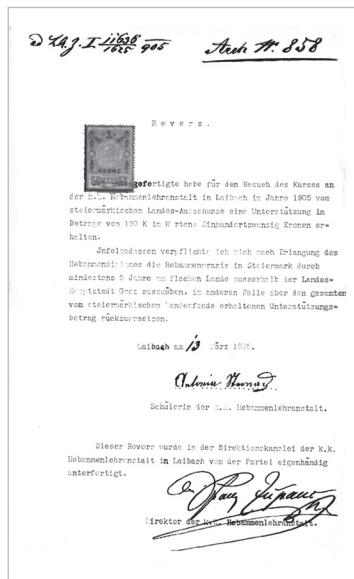
⁴⁸ Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju od 1929 do 1932.

Zgoraj: Antonija Sternad s snaho (desno) in vnukinjami pred svojo hišo v Šoštanju. Desno od balkona je viden del majhne table z napisom »Antonija Sternad, babica.«

Spodaj: Približno na mestu porušene Sternadove hiše zdaj stoji stavba Občine Šoštanj (vir: zasebna zbirka Mojce Čebul, foto: Jedrt Poles, december 2022).

S tem se je obvezala, da bo po pridobitvi diplome najmanj pet let opravljala babiško delo na Štajerskem, sicer pa vrnila celoten znesek.⁴⁹

Reverz za pridobitev podpore za šolanje Antonije Sternad.⁵⁰

Pridobila je štipendijo in obiskovala babiško šolo pod vodstvom dr. Valente.⁵¹ 29. julija 1905 je diplomirala v Ljubljani. Leta 1905 je že vpisana kot izprašana babica pri porodih.⁵²

Leta 1933 je prosila mestni občinski urad v Šoštanju, da se ji priznata subvencija in nagrada za leti 1931 in 1932. Prošnjo je ponovno vložila čez eno leto, torej leta 1934; »... da se jo nastani kot občinsko babico združene zdravstvene občine Šoštanj

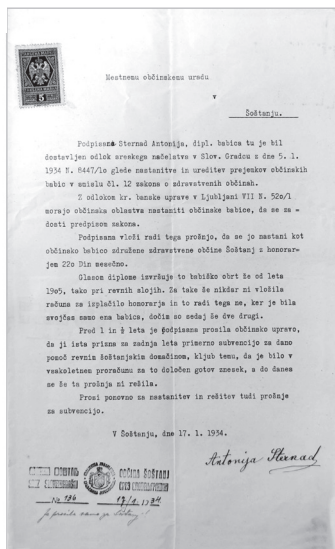
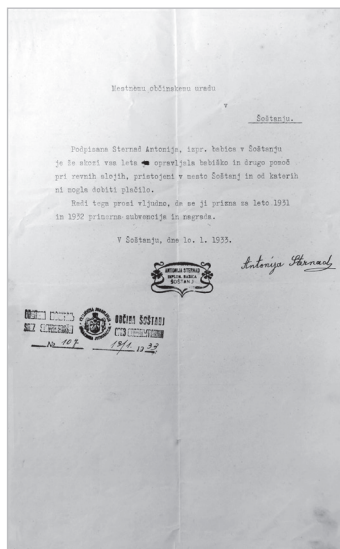
⁴⁹ StLA *Landschaftliches Archiv Verträge*, št. 858. Reverz. Dopis StLA, ABT03-LA-25493/2023-3. Prevod iz nemščine: Rok Poles.

⁵⁰ *Landschaftliches Archiv Verträge*, št. 858. Reverz. Dopis StLA, ABT03-LA-25493/2023-3, 2. 2. 2023.

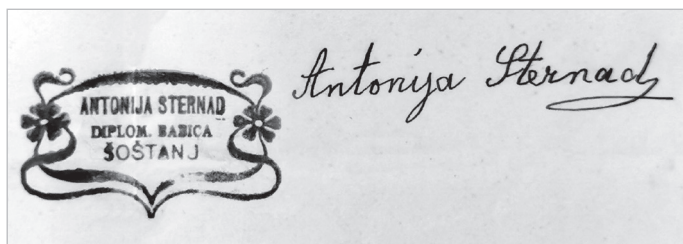
⁵¹ »43 let babiškega poklica,« str. 1.

⁵² *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju 1905–1911*, zap. št. 106, str. 194.

s honorarjem 220 Din mesečno.«⁵³ Na dokumentih sta tudi njen žig in lastnoročni podpis.

Prošnja Antonije Sternad za dodelitev subvencije in nagrade iz leta 1933 ter za nastanitev kot občinske babice iz leta 1934 (vir: *Sl_ZAC/0060/031/00003*, Antonija Sternad).

Žig in podpis Antonije Sternad s prošnje za dodelitev subvencije in nagrade iz leta 1933 (vir: *Sl_ZAC/0060/031/00003*, Antonija Sternad).

⁵³ Antonija Sternad, prošnja za delo občinske babice in prošnja za subvencijo, *Sl_ZAC/0060/031/00003*.

Levo: Antonija Sternad kot botra vnukinji Ani na poti v župnijsko cerkev sv. Mihaela pri Šoštanju. V ozadju mesto Šoštanj z graščino Turn in Pustim gradom. Fotografirano v 30. letih. 20. stoletja. Desno: Antonija Sternad z otrokom (vir: zasebna zbirka Mojce Čebul).

Objave

43 let babiškega poklica

Med najstarejšimi, še aktivnimi babicami je tov. Sternad Antonija, babica v Šoštanju, ki je pred kratkim dovršila 75 let starosti.

Od 28. julija 1905, ko je v Ljubljani dovršila babiško šolo pod vodstvom dr. Valente, opravlja brez prekinitve babiški poklic v splošno zadovoljstvo prebivalstva.

V teh dolgih letih je opravila 2289 porodov in ima tudi še zdaj mesečno povprečje po 7 porodov v Šoštanju in najbližji okolici.

Zelo redki so primeri, da bi babica spričo tako visoke starosti še mogla opravljati babiško službo, tov. Sternadova pa je še vedno čila in zdrava in se ne boji nobenega napora. Zato tudi uživa ugled in spoštovanje daleč naokrog.

Pripomniti moramo še, da je tov. Sternadova že od vsega početka članica babiške organizacije in naročnica Babiškega Vestnika in da tako članarino kot naročnino vestno plačuje.

Želimo ji še mnogo let zdravja in vedro starost.

Upravni odbor B. S. S.

Sestavek o Antoniji Sternad s kratkim povzetkom njenega dela. Zaslonski posnetek, izrez (vir: Babiški vestnik, 1948, št. 11).

Antonija Sternad je babiřki poklic opravljala ře v visoki starosti in celo nekaj mesecev pred smrtjo 13. septembra 1950. Umrła je v slovenjgrařki bolniřnici zaradi zloma stegneniĉnega vratu.⁵⁴ Zadnjiĉ je pri porodu pomagala 23. avgusta.⁵⁵ Sprva je bila pokopana na pokopaliřĉu ob cerkvi sv. Mihaela pri řořtanjju, kjer sta bila na nagrobniku navedena tudi njena pogreřana sinova. Grobovi so bili zaradi ruřenja řupniřske cerkve sv. Mihaela pri řořtanju prekopani na pokopaliřĉe Podkraj pri Velenju (odsek B, vrsta 026, grob 012), s to razliko, da na nagrobniku ni veĉ napisanih imen njenih pogreřanih sinov.⁵⁶

Spomini na Antonijo Sternad

řtevilni informatorji so ob omembi babice Antonije Sternad skoraj dobesedno izjavili: »Vse nas je una na svet spravla!«⁵⁷ V tem stavku sta zajeta njeno poslanstvo in prispevek, saj je v resnici pomagala na svet řtevilnim otrokom iz řořtanjja in okoliřkih vasi, ki so se rodili doma. Takrat tudi niso rekli, da »řtorklja nosi dojenĉke,« temveĉ da jih prinařa Sternadova (menda v svoji zdravniřki torbi, v kateri je imela pripomoĉke za porod).⁵⁸ Ko je nekoĉ babica ře osmiĉ ali devetiĉ priřla na porod k mami informatorke Marije Janežiĉ, ji je ta kot deklica rekla: »Vi pa nehite otroke nosit, ko nas je ře tk zadost!«⁵⁹

Antonija Sternad je obiĉajno pomagala pri porodih vseh otrok v druřini, saj so je bili navajeni: »Bila je pri vseh porodih naře mame – mislim, da pri vseh devetih.«⁶⁰ Informatorka Marta

⁵⁴ Informacija matičnega urada Upravne enote Slovenj Gradec, ustno sporoĉilo, 26. 1. 2023.

⁵⁵ *Rojstna knjiga řořtanj od 1945 do 1986*, zap. řt. 29, str. 97.

⁵⁶ Igor Naraks, 4. 2. 2023.

⁵⁷ Ćebul, Mojca, 13. 10. 2022, Ćerv, Marta, 16. 11. 2022, Petanjek, Fanika, 2010, Setinřek, Marta, 25. 10. 2022, Teřak, Jořefa Angela, 2010, Zaverřnik, Ivan, 11. 11. 2022.

⁵⁸ Jamnik, Malvina, 11. 11. 2022, Janežiĉ, Marija, 12. 11. 2022.

⁵⁹ Janežiĉ, Marija, 12. 11. 2022.

⁶⁰ Janežiĉ, Marija, 12. 11. 2022.

Červ je povedala: »Pri enih je štirinajst njihovih otrok rodila.«⁶¹

Antonije Sternad se spomnijo kot visoke, močne ženske, vedno preprosto oblečene in lepo urejene. Nosila je dolgo temno krilo, visoke čevlje in plašč ali pelerino. Za porod si je nadela bel predpasnik, ki si ga je zavezala na hrbtu.⁶² Po naravi je bila zelo prijazna, skrbna, dobra, vendar odločna; kar je rekla, je moralo veljati.⁶³

Od hvaležnih porodnic ni sprejemala plačila in si za pomoč ni ničesar obetala v zameno.⁶⁴ Poskrbela je za izobrazbo svojih otrok in vnukinj.⁶⁵ Tudi sama je bila zelo razgledana, v lasti je imela veliko strokovne literature z babiško oz. medicinsko tematiko.⁶⁶

Ni pomagala samo ženskam pri porodu, temveč tudi otrokom in odraslim z najrazličnejšimi zdravstvenimi težavami:⁶⁷ »Je veliko vedela, so jo ljudje vse sorte spraševali.«⁶⁸

Številni informatorji se spomnijo »Sternadove maže,« gostega rumenega mazila, ki ga je kuhala iz čebeljega voska, kafre in zdravilnih zelišč ter ga uporabljala za nanašanje na rane, ureznine, udarnine itd. Recepta ni izdala nikomur.⁶⁹ Med ljudmi je veljalo splošno prepričanje: »To bo pa treba kr s Sternadovo mažo namazat, pa bo dober.«⁷⁰

⁶¹ Červ, Marta, 16. 11. 2022.

⁶² Janežič, Marija, 12. 11. 2022, Jamnik, Malvina, 11. 11. 2022, Kac, Štefanija, 2010, Napotnik, Marta, 2010, Zaveršnik, Ivan, 11. 11. 2022.

⁶³ Petanjek, Fanika, 2010.

⁶⁴ Kac, Štefanija, 2010.

⁶⁵ Naraks, Igor, 3. 2. 2023.

⁶⁶ Naraks, Igor, 3. 2. 2023.

⁶⁷ Čebul, Mojca, 13. 10. 2022, Napotnik, Marta, 2010, Plaznik, Karolina, 2010, Petanjek, Fanika, 2010, Setinšek, Marta, 25. 10. 2022, Šmon, Marija, 20. 11. 2022.

⁶⁸ Zaveršnik, Ivan, 11. 11. 2022.

⁶⁹ Čebul, Mojca, 13. 10. 2022, Napotnik, Marta, 2010, Naraks, Igor, 3. 2. 2023, Petanjek, Fanika, 2010, Setinšek, Marta, 25. 10. 2022.

⁷⁰ Setinšek, Marta, 25. 10. 2022.

Nekateri domačini se spomnijo, da je njena družina izvirala iz Belih Vod, pripovedujejo pa tudi o tragični usodi dveh sinov Antonije Sternad, ki naj bi bila pogrešana na ruski fronti med prvo svetovno vojno, in nikoli ni izvedela, kaj se je z njima zgodilo.⁷¹ Tretji sin Alojzij naj bi se vrnil domov s prestreljeno nogo,⁷² ki so mu jo v Gradcu hoteli amputirati, pa Antonija Sternad tega ni dovolila. Z nanašanjem »Sternadove maže« in prevezovanjem mu je nogo zacelila, tako da jo je še vedno lahko uporabljal, vendar v omejenem obsegu.⁷³ Alojzijevega žena Marija je skrbela za pranje perila, rjuh in plenit ter vsak dan kuhala govejo juho za babico, da si je po napornem delu nabrala moči.⁷⁴ Sternadove hiše ob cesti v Šoštanju se spomnijo kot nizke, spodaj zidane in zgoraj lesene.⁷⁵ Na pročelju je bila pritrjena tablica z napisom: »Antonija Sternad, babica.«⁷⁶ Informatorjem je Antonija Sternad ostala v spominu kot zelo ugledna meščanka.⁷⁷ Pripovedovali so, da je bila »za pol zdravnika,« saj je pomagala tudi pri zdravljenju drugih bolezni.⁷⁸

Bila je že stara, vendar je šla vsepovsod, kamor so jo poklicali, le torbe ni mogla več sama nositi.⁷⁹ Ljudje so jo spoštovali in jo imeli radi. Ponjo so hodili na dom – vedno je bila pripravljena pomagati, saj se je zavedala, da porod doma ni enostavna stvar in lahko gre marsikaj narobe.⁸⁰ Pogosto je bilo treba iti ponjo ponoči. Hodila je peš, iz bolj oddaljenih krajev pa so prišli ponjo s kolesom, vozom, tudi s kočijo.⁸¹

⁷¹ Čebul, Mojca, 13. 10. 2022, Naraks, Igor, 4. 2. 2023.

⁷² Naraks, Igor, 4. 2. 2023.

⁷³ Čebul, Mojca, 13. 10. 2022, Naraks, Igor, 3. 2. 2023.

⁷⁴ Čebul, Mojca, 13. 10. 2022.

⁷⁵ Težak, Angela Jožefa, 2010.

⁷⁶ Kac, Štefanija, 2010, Naraks, Igor, 8. 2. 2023.

⁷⁷ Zaveršnik, Ivan, 11. 11. 2022.

⁷⁸ Napotnik, Marta, 2010, Petanjek, Fanika, 2010, Šmon, Marija, 20. 11. 2022.

⁷⁹ Červ, Marta, 16. 11. 2022, Kac, Štefanija, 2010.

⁸⁰ Červ, Marta, 16. 11. 2022, Naraks, Igor, 3. 2. 2023.

⁸¹ Červ, Marta, 16. 11. 2022, Zaveršnik, Ivan, 11. 11. 2022.

Babica Antonija Sternad se je menda jezila na ženske, ki so med nosečnostjo preveč pojedle. Menila je, da morajo jesti zmerno in kakovostno, ker otrok v njih vzame zase le toliko, kolikor potrebuje.⁸²

Da bi pospešila razširitev materničnega vratu pri nosečnicah, ki so se prepočasi odpirale, jih je poslala opravljati fizično delo: »*Me je nagnala, naj grem drva sekat.*«⁸³ Če se je ženska med nosečnostjo preveč naprezala, je lahko tudi splavila.⁸⁴

Informatorke so povedale, da porodnice po babičinih navodilih tik pred porodom niso smele zaužiti hrane. Med rojevanjem jim je babica dajala navodila za dihanje, otroka pa je prestregla v zadnjo, snežno belo rjuho, ki jo je prinesla s seboj od doma.⁸⁵ Novorojenčka je okopala, ga povila v štruco, izročila materi in šla. Takrat so prvi teden po porodu vsak dan kopali dojenčka, kar danes ni praksa. Včasih so babico pri kakšnem porodu že čakali, da je končala, da so jo peljali drugam pomagat.⁸⁶

Spomnijo se drugih starih žensk, ki so pomagale pri rojstvu, večinoma pa je bila v Šoštanju in okolici Antonija Sternad, ki je bila strokovno usposobljena. Zgodilo se je, da je včasih sodelovala tudi pri dveh porodih hkrati.⁸⁷

Informatorke se spomnijo, da je morala porodnica po porodu piti kurjo juho in si dojenčka takoj pristaviti k prsim.⁸⁸ Poleg juhe je lahko uživala lahke jedi, sadje in zelenjavo pa šele po enem mesecu. Babica je porodnici predpisala počitek, dolg od enega do štirih tednov, in ji v tem času prepovedala gospodinjiti, da se ne bi po nepotrebnem naprezala. Če bi imela v prsih zatrdlino, bi si morala mleko izčrpati in ne z njim podojiti

⁸² Goršič, Saša, 23. 1. 2023.

⁸³ Kac, Štefanija, 2010.

⁸⁴ Janežič, Marija, 12. 11. 2022.

⁸⁵ Goršič, Saša, 23. 1. 2023.

⁸⁶ Kac, Štefanija, 2010, Zaveršnik, Ivan, 11. 11. 2022.

⁸⁷ Plaznik, Karolina, 2010, Zaveršnik, Ivan, 11. 11. 2022.

⁸⁸ Čebul, Mojca, 13. 10. 2022, Goršič, Saša, 22. 1. 2023, Pirečnik, Alojzija, 25. 10. 2022, Plaznik, Karolina, 2010.

otroka.⁸⁹ Po treh mesecih dojenja je dojenček že lahko zaužil mešano hrano. Če je imel vetrove, so mu po babičinih priporočilih dali piti kamilični čaj.⁹⁰ Nekatere informatorke se spomnijo, da so porodi večinoma potekali brez zapletov. Če je šlo kaj narobe, je babica Antonija Sternad poslala po dr. Mediča, ki naj bi ga tudi učila in uvajala v porodništvo. Sodelovala je še z dr. Lichteneggerjem, ki je deloval kot zdravnik v Šoštanju že pred prvo svetovno vojno.⁹¹

Kot babica je bila Antonija Sternad zraven skoraj pri vsakem krstu, velikokrat tudi pri vpeljevanju,⁹² posebnem obredu, ko je ženska po porodu spet lahko stopila v cerkev. Na slovesno kosilo po vpeljevanju⁹³ je družina informatorke Jožefe Angele Težak povabila tudi Antonijo Sternad, babico in sosedo, s katero so se dobro razumeli. Ko so na mizo prinesli hrano, je po informatorkini pripovedi babica vstala in obrnila pladenj z mesom tako, da so bili najboljši kosi pred njo. O tem dogodku so se potem šalili, češ: »*Smo se smejali; si je poiskala ta boljše meso.*«⁹⁴

Vsi informatorji se spomnijo Antonije Sternad kot starejše gospe, ki je do smrti opravljala babiški poklic. Nekateri menijo, da je umrla zaradi sepse, drugi, da zaradi tromboze, tretji pa, da zaradi pljučnice, ki jo je dobila po poškodbi, ko je na poti domov s poroda nesrečno padla.⁹⁵

⁸⁹ Plaznik, Karolina, 2010.

⁹⁰ Čebul, Mojca, 13. 10. 2022.

⁹¹ Kac, Štefanija, 2010.

⁹² Težak, Jožefa Angela, 2010, Plaznik, Karolina, 2010.

⁹³ Obred blagoslova matere na pragu cerkve, preden je prvič po porodu vstopila vanjo.

⁹⁴ Težak, Jožefa Angela, 2010.

⁹⁵ Čebul, Mojca, 13. 10. 2022, Naraks, Igor, 3. 2. 2023, Plaznik, Karolina, 2010.

Spomini informatorjev na Antonijo Sternad

Mojca Čebul, povzetek intervjuja, 13. 10. 2022

Ana Naraks, vnukinja gospe Sternad, mi je pripovedovala, da je imela babica od tri tisoč do štiri tisoč porodov v karieri. Prva in edina je imela babiško diploma v Šoštanju. Je prinesla od doma na porod vse potrebno, če katera ni imela perila, in tudi hrano. Doktor Medic jo je zelo upošteval. Če je ona poslala pošto, da mora priti k porodu, potem je vedel, da je bila to resna zadeva, in je prišel. Po porodu je en teden hodila vsak dan kopat otroke, so jih včasih kopali vsak dan. Nazadnje je šla v Agrarijo ali na Gorice pomagat pri porodu, si je nogo zlomila in zaradi tromboze kmalu umrla.

Imela je tri sinove. Lojze je šepal, imel je ravno nogo. Mi je Mira Acmanova povedala, da so mu hoteli v Gradcu nogo odrezati, se mu je gnojilo ali kaj, pa babica ni dovolila. Ko je prišel domov, je sama kuhala mazilo in mu prevezovala nogo in mu jo s tem pozdravila. Mira Acmanova je rekla še, da sta bila njen stari ate in babica Sternad brat in sestra. Izvirali so iz Belih Vod. Mira je bila ena od štirih otrok in vse je Sternadova na svet prinesla in vsem je bila krstna botra. Ana Naraks je še povedala, da je bila vsak dan goveja juha na štedilniku, jo je pa babica tudi nesla kakšni porodnici. Imela je bel dolg predpasnik, ki se je na hrbtu zapenjal. Je bila včasih tudi pri dveh porodih hkrati. Perilo je moralo biti snežno belo. Njena snaha je prala vsak dan. Pri sosedu Zeliču so kuhali perilo v kotlu, potem so ga naložili v škaf in odpeljali spirat na perišče na Pako. Babica je bila napredna; nekoč je za božička kupila prvi likalnik.

Še posebej lepo je babica skrbela za gospo Dovšak v Šoštanju. Pred porodom porodnica ni smela zaužiti nič hrane, po porodu pa kurjo juho z rezanci in morala je mirovati. Včasih je predpisala strogo ležanje, niti rok in nog niso smele predstavljati. Babica je vseh devet dni masirala trebuh, da ni ostal. Spodbujala je dojenje, po treh mesecih pa je dojenček že začel dobivati mešano hrano. Če je dojenček imel vetrove, so mu dali kamilični čaj.

Anica Podlesnik, povzetek intervjuja, 25. 10. 2022

Jaz se nisem rodila, ampak me je prinesla gospa Sternadova. Bila je izprašana babica iz Šoštanja. Opolodne je prišel k nam sosedov sin na kosilo. Oče mu je povedal, da mama začenja dobivati popadke, rok se je iztekal. On je rekel, da bo povedal v Šoštanju, se je s kolesom peljal tja in povedal babici, da se je pri nas začel potek rojstva. Babica se je takoj oblekla in peš prišla iz Šoštanja v Topolšico – to je najmanj štiri kilometre. Porod se je začel. Kako in kaj se je dogajalo, ne vem. Vem samo to, kar so mi pripovedovali – da sem jokala, da me je babica skopala, lepo povila v štrucu, tako kot so takrat povijali otroke. Potem sta z očetom odšla peš proti Šoštanju. Oče jo je moral spremljati, ker je bilo to sredi noči: štiri kilometre dol, štiri kilometre nazaj, to traja nekaj časa.

Čim sta onadva odšla, sem začela jokati. Zmeraj bolj, zmeraj bolj, zmeraj bolj, nazadnje sem že kričala, ne samo jokala. Potem mi je začelo zmanjkovati moči in sem vedno manj jokala, vedno manj me je bilo slišati. Ko sem že skoraj utihnila in me je že skoraj čisto zmanjkalo, se je oče vrnil iz Šoštanja in je videl, kaj se dogaja. Mama si ni mogla nič pomagati. Oče je hitro šel k sosedu, ki je imela malo starejšega dojenčka, in ji rekel: »Lepo te prosim, Julka, pridi, pa poglej, kaj je narobe z našim dojenčkom.« In prišla je sosedu, me razvila ... Bila sem po celem telesu čisto modra, mi kri ni krožila več. Sem po rojstvu otekla, česar babica ni mogla predvideti. To ni običajno po rojstvu, ona me ni nič pretesno povila, niti enkrat je moja mama ni kritizirala, da bi rekla, da je to babica narobe naredila, to sploh ne. Počasi, počasi, potem ko me je razvila, sem začela dobivati kri nazaj po žilah, sem oživela. Ko je bilo to opravljeno, me je sosedu povila, na rahlo, in tako so me rešili vsega hudega. Ne vem pa še danes ne, zakaj sem otekla.

O tem so mi večkrat pripovedovali, ampak nikdar niso babice kritizirali. To je bila tako spoštovana gospa, rekli so izprašana babica; bila je šolana, imela je vse državne izpite, ki so bili potrebni, da je lahko izvajala poklic porodničarke babice. Pokrivala je Šoštanj in okolico. Bilo je pa v vsaki vasi nekaj babic, ki so se same priučile in pridobile izkušnje na praksi,

ko so delale. V Topolšici je bila še Puklova babica, je bila vzporedno s Sternadovo in še kasneje. Družine Sternadove nisem poznala, je bila pa vnukinja babice Sternad Ana Naraks, moja sošolka v nižji gimnaziji.

Marta Setinšek, povzetek intervjuja, 25. 10. 2022

V naši družini nas je bilo pet in vseh pet je Sternadova prinesla. Starši so jo poklicali, ker ni bilo drugih, takrat še ne. Iz Družmirja do Šoštanja ni bilo daleč. Oče je šel ponjo. Jaz sem najstarejša od otrok, najmlajša je Silva, rojena leta 1949. Bežno se spomnim Sternadove, ko je prišla pomagat pri njenem rojstvu. Pri porodih mojih sorojencev nisem bila zraven, otroci smo morali iti, mama je pa vpila ... Včasih so vse dojenčke v štruco povijali, menda zato, da so imeli ravne noge. Dojenček je ležal povit kot mumija. Tudi mene so takrat povijali na tak način, vse nas. Babica prej in potem ni hodila, prišla je porod naredit, edino če so bili otroci kaj bolani. Najbolj se spomnim, da je babica delala mažo. So rekli Sternadova maža. Babica je imela svoj recept. Tista maža je pomagala za vse. Bila je zeliščna. Za rane, od raznih udarcev ... so rekli, da je za čisto vse. Uporabljali smo jo, ko sem bila še kot otrok. So rekli: »To bo pa treba kr s Sternadovo mažo namazat, pa bo dober.« Maža je bila rumenkaste barve. Ne bi vedela, ali je imela vonj. Bila je mastna, shranjena v posodicah. Samo pri njej se je ta maža dobila: »Sternadova maža bo za vse pomagala.«

Alojzija (Zinka) Pirečnik, povzetek intervjuja,
25. 10. 2022

Sternadove se spomnim samo po pogovoru. Moj mož Silvester Pirečnik je pravi Šoštanjčan, domačin, on je preminil pred štirimi tedni, bi še veliko vedel o tem. Bil je rojen 28. 10. 1936. Pri njegovem rojstvu je pomagala Sternadova babica. To mi je razlagala moja tašča, da so jo poklicali, ko je rojevala. Nisem se tako zanimala, mislim, da je bila celo botra – no, Tržanova je bila botra, ko je kot otrok prišel tja, je vedno dobil cukrček, ker je imela trgovino. Sternadova je bila edina, poleg mogoče še ene, razen tistih na črno, kar je bil riziko.

Včasih so rekli pri nas ženskam, ki so pomagale pri porodu, babica, tako bolj po koroško. Se spomnim, da mi je mama pripovedovala, kako je mene rodila. Pri porodu je pomagala kmečka mama, me je prišla rešit. Ampak potem mi je pa popek preblizu odrezala, se je kar malo ustrašila, kaj bo. Še danes imam to zelo globoko noter. To je bila edina napaka, drugega ni bilo. To so bile domače mame, ki so reševale v sili. Porodnice, ki so bile bolj premožne, so dobile kuro, da bi si po porodu opomogle. So jim skuhalı ne juho, ampak župo. Kurjo župo.

Marija Janežič, povzetek intervjuja, 12. 11. 2022

Sternadova je bila babica v Šoštanjı. Bila je pri vseh porodih naše mame – mislim, da pri vseh devetih porodih, enkrat pa je menda mama imela tudi splav, pa ne vem, ali je takrat bila v bolnici. Splavila je, ker je obračala bolanega težkega čuneka, ko ga je z mokro coto in kisom ribala. Sedem rojenih otrok je preživelo, dva pa sta umrla. Ko se je začel porod, je ate šel s kolesom v Šoštanj po babico. Maminih porodov se kot otrok ne spomnim, ker smo morali stran, niti nismo pomagali. Spomnim pa se Sternadove, ko je prišla mami pomagat pri porodu brata Franca leta 1945 in Tonča leta 1948. Bela ruta in bel predpasnik za porod. Sem ji pa rekla: »Vi pa nehite otroke nosit, ko nas je že tk zadost!« – Nismo rekli, da štoklja prinese otroke, ampak da jih nosi Sternadova.

Malvina Jamnik, povzetek intervjuja, 11. 11. 2022

Mama je bila stara enainštirideset let, ko me je rodila. Ker ni imela več menstruacije, je mislila, da ne more zanositi, pa je vendarle. Moj brat Viktor Kojc je bil rojen leta 1925 in osemnajst let starejši od mene. Pri mojem rojstvu je pomagala babica Antonija Sternad, ki je bila naša soseda, poleg Tičerjev in Ločanov. Spomnim se, da je mama govorila, da babica Sternad v črni torbi nosi otroke. Babica je imela namreč zdravniško torbo, ki se je na vrhu na široko razprla. Kot otrok se spomnim, da je vedno hodila črno ali vsaj zelo temno oblečena in v dolgem plašču.

Marta Červ, povzetek intervjuja, 16. 11. 2022

Sternadova je bila babica za Šoštanj, samo ona. Bila je že starejša, dobra za ženske. Naše vse je prinesla na svet. Bila je stara, ampak šla je vsepovsod, cekra pa ni mogla več sama nositi. Bila je čudovita ženska, vsi so jo pogrešali. Bila je naša soseda. Ponjo so ljudje hodili na njen dom. Tudi jaz sem šla večkrat, ko je mama rojevala. Včasih je bilo treba iti ponoči. Je babica v glavnem ponoči hodila okrog, ker se je po navadi naredilo, da so ženske ponoči rodile. Šla je peš. Sicer pa so jo prišli iskat s konji ali pa vozom, tudi s kočijo. Je imela tablo na hiši z napisom »babica«. Pa luč je bila, da je bilo ponoči osvetljeno. Babica je hodila tudi v Topolšico, Lokovico, Zavodno, Bele Vode ... Pri enih je štirinajst njihovih otrok rodila. Naše je vse ona na svet spravila. To se ni nič plačevalo. Je bilo čisto drugače kot zdaj. Je dobila denar, ker je bila uslužbenka, nastavljena. Delala je tudi med vojno. Potem so bile sestre v zdravstvenem domu ali pa bolnica po vojni. V Šoštanju so bili ljudje še kar na dom navajeni, babica je bila zlata vredna.

Ivan Zaveršnik, povzetek intervjuja, 11. 11. 2022

Bila je babica v Šoštanju, druge tako ni bilo. Klicali smo jo Sternadova gospa. Bila je fajn ženska. Šla je kar peš, edino ponoči, ko jo je eden s konji peljal – tisti, ki je vozil okoli tudi doktorja Medica. Vozili so jo tudi s piciklom, na štangi, da ni peš hodila, če je bilo daleč za iti. Stanovali so na križišču, kjer je zdaj občina, pred njim je bil Zelič, špengler, naprej proti Velenju pa je že bila Sternadova hiša.

Sternadova je nas vse spravila na svet, vseh devet otrok. Najstarejši je bil rojen leta 1928; bil je dve leti star, ko je dobil pljučnico in umrl. Najmlajši Edi, rojen maja 1945, kmalu po vojski, pa je tudi že umrl. Od mojega očeta dve sestri sta obe imeli po dva otroka, pa tudi te štiri otroke je Sternadova pomagala roditi. Vse nas je una na svet spravla.

Jaz sem poznal Sternadovo. Stalno je hodila s taško, imela je dolgo kiklo in visoke šuhe, pa vedno je nosila pelerino. Koliko je prepešala, vse hribe in doline, vsepovsod je šla. Naš

Tinč, atejev brat, je za Hermana letel ob treh ponoči po babico v Šošťanj. Jo je na štangi pripeljal dol v Penk in potem odpeljal nazaj. Ko je mama rojevala, otroci nismo bili zraven. Pri nas ni bilo kompliciranih porodov, mama nikoli ni šla v bolnico, nikoli ni bilo treba zdravnika klicati. Po porodu je babica skopala otroka, ga povila v štruco in šla. Včasih jo je kdo že čakal, da jo je kar naložil in jo drugam peljal, ker je bila edina. Saj so bile stare ženske, ki so tudi pomagale pri rojstvu, v glavnem je bila pa Sternadova registrirana. Je veliko vedela, so jo ljudje vse sorte spraševali.

Igor Naraks, povzetek zapisov, 3., 4. in 8. 2. 2023

Prababice nisem osebno poznal, saj sem premlad in zgodbo poznam iz pripovedovanja starih staršev, predvsem ome, s katero sem preživel velik del otroštva v hiši na Levstikovi 1 v Šošťanju, kjer je sicer živela in delala tudi moja prababica Antonija Sternad.

Po pripovedovanju se spomnim, da je bila moja prababica zelo ugledna meščanka. Šolanje za poklic babice je končala na Dunaju, nato je opravljanje službe nadaljevala v Šošťanju vse do smrti. Na svet je pomagala mnogim Šošťanjčanom, pa tudi prebivalcem ostalih okoliških naselij. Spomnim se zgodb, kako so ljudje z lojtrskim vozom prihajali ponjo in jo tudi v najhujši zimi vozili na porode. Vedno je bila pripravljena pomagati, saj se je že v tistem času zavedala, da porod doma ni enostavna stvar in lahko gre marsikaj narobe.

Antonija je imela tri sinove, od katerih sta dva padla na ruski fronti, Alojz pa se je ranjen vrnil domov. Na pokopališču v Šošťanju, kjer je bil do prekopa v Podkraj grob Sternadovih, je bila ob spomeniku še dodatna plošča, na kateri sta bili zapisani imeni Antonijinih sinov. Na prekopanem grobu v Podkraju se imeni padlih sinov ne pojavljata več. Sicer je bila družina Antonije Sternad zelo razgledana. Babica je poskrbela za šolanje svojih otrok in vnukinj, ki so potem zasedale pomembna mesta v službah.

Za vso njeno opremo, pranje rjuh in ostalih pripomočkov, ki jih ni bilo malo, je skrbela moja oma, ki je ostala doma, vodila

gospodinjstvo ter pomagala pri opravih in pripomočkih, ki so jih v takratnem času potrebovali pri porodu. Babica Antonija si je v poznih letih svojega službovanja, ko se je vračala s poroda v Lokovici, zlomila kolk in zaradi sepse tudi kasneje umrla.

Zanimiva je mogoče tudi zgodba o njenem mazilu, ki ga je kuhala iz čebeljega voska, kafre in zdravilnih zelišč. Preizkusila ga je na sinu Alojzu, ki je bil ranjen na ruski fronti, ustrelen je bil v nogo, ki so mu jo hoteli amputirati, vendar Antonija tega ni dovolila ter mu jo je rešila s pomočjo tega mazila. Alojz je sicer imel posledice rane, nogo pa je vseeno lahko uporabljal v omejenem obsegu in s slabšo gibljivostjo. Mazilo je sicer uporabljala samo v svoji družini, saj že takratni predpisi niso dopuščali uporabe za širše uporabnike.

Spomnim se, da sem kot otrok zelo rad raziskoval podstrešje stanovanjske hiše na Levstikovi 1 v Šoštanju, ker je bilo polno takrat meni nerazumljivih knjig z babiško tematiko. Zanimive so mi bile predvsem slike, ker v takratnih časih otroci pač nismo bili tako seznanjeni z anatomijo telesa. Spomnim se tudi babiške torbe in še nekaterih drugih pripomočkov, ki jih je uporabljala pri porodu.

Na žalost vseh v rodbini Sternad in tudi moje mame Ane so se takratni oblastniki odločili, da bodo nekatere hiše ob Levstikovi ulici žrtvovali za izgradnjo šoštanske obvoznice, zato so kar čez noč prišli gradbeni delavci, odkrili streho, zmetali vse stvari s podstrešja na cesto, izpraznili pohištvo in tako uničili velik del dediščine rodbine Sternad, pa tudi stvari, ki bi lahko danes bile sestavni del kakšne muzejske zbirke, ki govori o Šoštanju in Šoštanjčanih. Na hiši Levstikova 1 je bila pritrjena majhna bela tabla z napisom: »Antonija Sternad, babica«.

Marija Šmon, povzetek intervjuja, 20. 1. 2022

Babice Sternad osebno nisem poznala, saj sem iz Lepe Njive v Šoštanj prišla šele v šestdesetih letih, torej dolgo po smrti Sternadove. Sem pa slišala ljudi veliko govoriti o njej: da je bila babica Sternadova pol zdravnika. Ni pomagala samo pri porodih, ampak tudi pri zdravljenju drugih bolezni. Ljudje so jo imeli zelo radi.

Saša Goršič, povzetek zapisov, 22., 23. in 24. 1. 2023

Iz pogovorov se spomnim, da je moja mami govorila, da je bila Sternadova prav nobel gospa. Imela je svojo kočijo, s katero se je pripeljala k porodnici. Pozimi pa je imela sani z zvončkom. Omama (moja stara mama Josipina) je morala porodnici skuhati kurjo juho. Popiti jo je morala kmalu po porodu, da je dojenčka takoj dala k prsim. Mami je po porodu morala en teden počivati in si povijati trebuh, da ne bo ostala vampasta, kot se je izrazila babica. In res, naša mami ni imela nikoli vampa po štirih porodih! Tudi ni imela nobenih strig. Štiri tedne po porodu ni smela prati in obešati perila. Takrat se je naš ati naučil likati.

Po porodu je babica še večkrat prišla na ogled, kako otroci napredujejo. Živelimo v Šoštanju, Sternadova je pomagala na svet štirim otrokom moje stare mame, štirim od tete Gizele in trem od štirih otrok moje mame.

Še tega se spomnim, da je babica prestregla otroka v zadnjo rjuho, ki jo je sama prinesla s seboj. Ta rjuha je bila bela kot sneg in moja omama je to rjuho dvakrat ven kuhala, preden jo je vrnila. Le omami in našemu atiju je babica dovolila, da sta bila pri naši mami pri porodu. V spominu, sicer bolj meglenem, imam, da je študirala ali na Dunaju ali v Pragi. Vem, da je hodila ven po strokovno literaturo, ker je bila zelo razgledana.

Huda je bila na vse nosečnice, ki so jedle za dva. Učila jih je, da morajo jesti kvalitetno in normalno, ker otrok v njih jemlje le toliko in kar rabi. Prepričana sem, da je imela razna mazila, ker nas je po rojstvu namazala, da so se baje hecali: »Zdaj pa v pečico z njim.«

Babica je imela gospodinjo ali sodelavko, ki je vedno vedela, kje je babica, in je tudi vodila njeno korespondenco. Če sta se križala dva poroda, je bila po pravilu prva na vrsti nosečnica, ki je drugič ali tretjič rodila.

Anton Vasja Dovšak, povzetek zapisov,
22. in 23. 1. 2023

Babica je pomagala pri rojstvu treh od štirih otrok naše mame. Oče je bil uslužbenec, mama pa gospodinja, oba sta bila

v Šoštanju zelo angažirana na športnem področju. Gospe Sternad se spomnimo po pripovedovanju naše stare mame Josipine.

Marta Napotnik, povzetek intervjuja leta 2010

Res ni več ljudi, ki bi se spomnili Sternadove. Jaz sem rodila oba sinova v Slovenj Gradcu, moji mami pa je vse pomagala roditi babica Sternad. Skupno nas je bilo šest otrok, dva sta umrla: eden kot dojenček, drugi pa dve leti star. Jaz sem bila zadnja rojena leta 1931, zato se drugih porodov ne morem spomniti. Se pa dobro spomnim babice – kot bi jo še zdajle vide-la – kakšna je bila: fajn ženska, visoka, močna, dolgo obleko je zmeraj nosila, do podna. Z njeno vnukinjo Ano sva bili kolegici, sem bila veliko pri njih.

Sternadova gospa je delala eno mažo, še moj ate jo je imel. V prvi svetovni vojni je imel prestreljeno nogo, se mu rana ni zacelila. Si je vsak dan previjal in mazal s tisto mažo in se je pozdravil. Pa je tudi niso dali kar tako: spomnim se, da je naš pob imel ture, ki se mu niso zacelili, sem rekla Ani (vnukinji), če je še kaj tiste maže. Je rekla, da je ne smejo dati, ker si lahko kaznovan. Delali so jo sami doma, so imeli en tak recept. No, mi jo je vseeno dala, sem jo mazala sinu in je bilo kar dober. Maža je imela vonj bolj po neki kafri, tako kot vse maže, samo ne vem, kaj so vse zraven mešali, tudi barve se ne spomnim.

Jožefa Angela Težak, povzetek pogovora iz leta 2010

Sternadova je vse Šoštanjčane na svet prinesla. Meni je pomagala pri porodu najstarejše hčerke Irene leta 1950. Sem bila zadovoljna z njo. Bila je čisto domača pri nas, smo bili so-sedi. Takrat ni bila navada, da bi šla v porodnišnico, takrat še ne. Spomnim se, da sem imela obisk iz Mozirja. Šli smo pog-ledat Vošnjakovo vilo. Ob sestopanju strmo navzdol sem prvič začutila popadke. Sem rekla: »Zdej pa pejmo, zdej je pa treba jet, ker mormo še gospo Sternadovo obvestit, da ne bo kam šla.« Ko smo prišli domov, me je babica pregledala: »O, juter zjutrej bomo že meli nekej!« Zjutraj ob sedmih je že bila Irena. Je bila babica res vso noč z mano. Med porodom mi je govorila, kako

naj diham. Takoj so mi povedali, da je punčka. Mislim, da so najprej zrihtali dojenčka, da je lepa prišla k meni. Babica me je spodbujala k dojenju. Pri porodu sta bili babica in moja mama. Je bil normalen porod.

Rjuhe, težke hodne rjuhe mi je Sternadova dala po porodu na trebuh, za obtežitev. Potem nisem smela vstati, samo počivati. Dali so mi kurjo župo, pa fafrli so bili noter zakuhani. Tete so poskrbele za kure. Mlečni kruh je bil narejen posebej za porodnice. Dobila sem tudi vino. Poporodni čas je bil eno razvajanje! Nič delati pa dobro jesti. Trajalo je mogoče štirinajst dni. Moja mama je v glavnem skrbela za otročka. Spomnim se, ko je kmalu po porodu prišla k meni in rekla: »Vse sem že oprala, je že vse čisto.« Potem je prišla še teta iz Mozirja, je plenice prala.

Babica je takoj po porodu okopala dojenčka, to je bil obred. Tudi k vpeljevanju, mislim, je šla babica zraven: v žagreb nas je sprejel duhovnik in peljal v cerkev. Vhod v žagreb je bil s strani cerkve, to je bil prvi prostor levo ob oltarju. Pred oltarjem je imel duhovnik kratek nagovor. Ne vem več, zakaj je bilo to. Ni pa bilo takoj po porodu, verjetno kakšnih štirinajst dni kasneje. Bilo je slovesno kot tudi kosilo po vpeljevanju, tistega se spomnim: doma smo sedeli pri mizi, mama je položila pladenj s hrano na mizo. Pa je gospa Sternadova vstala, pa je zasukala pladenj tako, da so bedra ali pa ta boljše meso bili pred njo. Smo se smejali; si je poiskala ta boljše meso. Župnika ni bilo zraven, sami domači smo bili.

Babica je zmeraj nosila dolgo kiklo, za porod pa bel predpasnik, ki si ga je zavezala na hrbtu. Ni imela rute oziroma se ne spomnim, tudi ne rokavic. Imela je torbo. Sternadova hiša je bila nizka in pol lesena, spodaj zidana. Ob vhodu na levo je Sternadova kuhala mazila.

Vem, da sem jokala, ko je gospa Sternadova umrla. Bila sem drugič noseča in sem rekla, da zdaj pa ne bom mogla roditi. Ravno tega sem se bala, da bi morala kako drugo babico iskati; je le bila Sternadova ...

Fanika Petanjek, povzetek pogovora iz leta 2010

Sternadovi so bili naši sosed. Babica je otroke na svet spravljala. V glavnem so ženske rojevale ponoči. Podnevi je pa babica spala, zato so se njene vnukinje, moje vrstnice, prihajale igrati na naš vrt, da je imela mir. Babica je hodila povsod, pokrivala je ves okraj, tudi Topolšico, Lokovico, Šentflorjan, Ravne. Po naravi je bila zelo prijazna, ampak odločna: kar je rekla, je moralo biti. Ponjo so prihajali s konji, z vprego, celo s kočijo (imel jo je Kunst, gostilničar), avtomobilov pa takrat ni bilo (razen treh: od tovarnarjev Vošnjakov, trgovca Senice in mesarja Kozlevčarja).

Babica je imela veliko, bolj okroglo zdravniško torbo, polno. Kaj je bilo v njej, ne vem. Verjetno pripomočki za porod. In pa kakšne stvari, ker nekatere porodnice niso bile pripravljene. Do konca je ženskam pomagala rojevati, vseskozi je delala. Vedno je bila na razpolago, ko je bilo treba k porodu. K njej pa niso prihajali samo zaradi porodov. Bila je kot zdravnik; je vse vedela. Bila je zelo spoštovana gospa.

Spomnim se, da še nisem hodila v šolo, ko se mi je enkrat »tk zluštalo frišnga kruha«. Mama ga je umesila in prinesla iz Delopstove pekarnice, kamor smo ga dajali peči. Naših pa ni bilo doma, zato sem si sama odrezala kruh. Vendar mi je spodneslo nož in sem se hudo urezala. Mama me je peljala k zdravniku mimo Sternadovih, pa naju je babica prestregla. Ko ji je mama povedala, kaj se je zgodilo, je rekla: »K zdravniku? A bejžte, kaj bote k zdravniku hodle, kr pridte noter, bom js namazala in čez dva, tri dni bo vse v redu.« In res je bilo tako. Namazala me je z nekim posebnim mazilom in čez dva dni je bilo vse zaceljeno. Pa je bila res globoka zareza, tako da se mi še danes pozna brazgotina. Ne spomnim se, kakšna maža bi bila to. Ona sama jo je delala in nikomur ni izdala recepta. Hranila jo je v visokih porcelanastih škatlah.

Štefanija Kac, povzetek pogovora iz leta 2010

Sternadova je bila dolgo babica v Šoštanju. Sodelovala je z doktorjem Lichteneggerjem, ki je bil specialist poročničar

in zdravnik že pred prvo svetovno vojno. Njegov sin je bil zobozdravnik. Potem pa je prišel doktor Medic v Šoštanj, ga je Sternadova učila porodničarstva.

Meni je pomagala pri porodu prvega sina Štefana leta 1945. Sicer smo stanovali na Prevaljah, vendar sem visoko noseča prišla za en mesec k mami v Šoštanj, da bi doma rodila. Voda mi je že odtekla. Mama je šla peš po babico, ki je takoj prišla in me pregledala. Ocenila je, da bo še trajalo nekaj časa. Me je nagnala, naj grem drva sekati, da bi to pospešilo porod. Ni šlo pa ni šlo. Dva dni me je matralo. Je rekla babica: »Vete kaj, ne bom mogla sama.« Poslala je mojo mamo po doktorja Medica: »Sternadova gospa prosi, če bi prišli pomagat, moja hčerka, ne vem, če bo preživela pri porodu.« Zdravnik je takoj prišel. Dal mi je dve injekciji. Najprej je rekel, da gre otrok z ritko naprej. Pa ni bilo tako. Ko mu je uspelo, da je bila glavica že zunaj, je rekel gospe Sternadovi: »Zdej pa če se lahko še vi kaj potrudite, če ne, bo pa eden ostal živ.« Potem se je pa ona matrala, saj so me čisto strgali, šival me je doktor Medic. Ko se je otrok rodil, so ga dali takoj na vago in dr. Medic je rekel: »Vsi moji trije otroci niso bili tako težki kot vaš sin.« Vagal je šest kilogramov in dvajset dekagramov. Je rekla Sternadova gospa: »Tolk let sem že babica, pa tk težkega otroka še nisem pomagala na svet spraviti.« Rodila sem šele po treh dneh.

Sternadova je otroka nesla h krstu v cerkev in ga tam predala botri Bršekovi Ančki. Župnik in kaplan sta vprašala, zakaj smo čakali tako dolgo, da smo šele zdaj tako velikega otroka prinesli h krstu. Pa je babica rekla: »Vete kaj, fantek pa še deset dni ni star.« Je bil pa ta stoti tisto leto, pa največji v celem letu. Sternadova je šla skoraj k vsakemu krstu zraven.

Bila je preprosto oblečena. Nosila je krila do tal, za porod pa bel predpasnik, ki se je zadaj zapiral, na glavi ni imela nič. Imela je svoje vse stvari, je hodila kot zdravnik. Naučila in uvajala je za porode doktorja Medica, moj foter Pokleka Marko pa ga je vozil s konji okoli.

Mama je hotela Sternadovi plačati, pa ni hotela nič vzeti. Doktorju Medicu so mama poslali koline. Ko sem bila leta 1949

pred drugim porodom, sem šla h gospe Sternadovi po nasvet. Je rekla: »Zdej pa ne upam več. Najboljš, da grete v bolnico.« In sem šla. Tam sem bila pet dni. Šesti dan smo vse dobile olje za pit, pa je bilo še premalu. Zdravnik mi je rekel, da še ne bo poroda in naj grem domov. Na vlak sama nisem upala, med čakanjem na moža popoldan pa sem dobila popadke. Zvečer sem rodila. Je bilo hudo, ampak bilo je hitro. Nas je bilo polno v porodniški sobi. Za štiri, ki smo rojevale, je bila ena babica. Po porodu sem kar na mizi zadremala, ko pa sem se prebudila, sem bila mokra za vratom. Bila je kri. Poklicala sem babico, ki je takoj poklicala zdravnika. Obtežili so mi trebuh in dali infuzijo. Če se ne bi zbudila, bi izkravela, tako kot se je eni že zgodilo. Sternadova je bila res enkratna babica. Na hiši je imela tablo, na kateri pa ni pisalo diplomirana, ampak kar babica.

Karolina Plaznik, povzetek pogovora iz leta 2010

Sternadova je bila super babica, skoraj kot en zdravnik. Bila je pri obeh mojih porodih in obe hčerki je rešila. Prva se je rodila leta 1943 z ritko naprej, druga leta 1948 pa je imela vrvico trikrat zavito. Je pa že bila babica tudi pri porodu, ko se je kot nezakonski otrok rodil moj mož v Šoštanju leta 1919 na Goriški cesti 3.

Pri mojem prvem porodu je bila pri meni tri dni, tudi ponoči, ko sem imela popadke in nisem mogla roditi. To je bilo v četrtek. V soboto dopoldan je vmes šla na porod k Švarčevi in po treh urah prišla k meni nazaj. Bila je vojna, bil je strah ... stalno je bedela nad mano in mi pritiskala, da se je maternica počasi odpirala. Moj porod je bil težek; je rekla, da je štirideset let babica in da je to v tem času njen drugi porod otroka z ritko naprej.

Na porodu je imela zavezan bel predpasnik. Ni imela rokavic in ničesar na glavi. Mi je rekla samo za dihanje in da bo uspelo. Ker se z nemškim zdravnikom ni razumela, ga ni hotela poklicati. Če bi bil takrat v Šoštanju doktor Medic, bi pa poslala ponj. Ker sem se pretrgala in krvavela, nisem smela vstati. Babica me je umivala s kamilično vodo in mazala z mažo, da se je zacelilo. Vse je bilo v redu, le da me je še en mesec peklo, ko sem

šla na vodo. Dojenčka je hitro po rojstvu okopala, fajn zavila in mi ga položila na prsi. Je rekla, da zdajle »ne bo mogla potegnati«, ker je bila slaba. Tudi jaz sem bila slaba in sem morala počivati en teden. Vsak dan je babica prihajala k meni skopat otroka. Je bila kot zdravnik. Tudi za hrano mi je dala posebna navodila. Prva dva dni sem pila kurjo juho, potem pa jedla rahle jedi, kaj težkega ne, sadje in zelenjavo pa šele po enem mesecu. Babica mi je rekla, da če bom imela v prsih zatrdlino, naj si tisto mleko izčrpam in z njim ne podojim otroka.

Prva hči je bila stara pol leta, ko je zbolela za boleznijo, za katero je nekaj otrok že umrlo. Je bila kot driska, kar teklo je od nje. Nisem klicala zdravnika. Gospo Sternad sem poklicala. Pa je prišla in rekla, da mi ne preostane drugega, kot da si prisrkbim ruski čaj. Sem ga hčerki tri dni dajala in je bilo res bolje. Potem sem po babičinem nasvetu malo prepražila moko, jo prelila z mlekom in to hčerki po flaši dajala piti, tako da sem jo obdržala pri življenju. Gospa je meni res veliko pomagala. Bila je uslužna, skrbna. Ko je previjala hčerko, ji je vedno govorila: »Te bom umila, pleničko dala, pol boš pa zaspančkala.«

Drugo hčer smo krstili štirinajst dni po porodu. Babica je nesla otroka vso pot od doma v cerkev in ga tam predala botri. En mesec po porodu pa me je babica nagovorila – jaz za to prej nisem vedela – in me peljala k duhovniku. To je bilo vpeljavanje. Pri prvem porodu ni bilo tako, ker je bila vojna, to je bilo po drugem porodu in je pomenilo, da sem spet prosta in lahko spet grem v cerkev, taka navada je bila. To je bila šmihelska cerkev, maše takrat ni bilo, je prišel duhovnik k oltarju, je nekaj govoril in me blagoslovil. Potem smo imeli kosilo, babica je bila zraven. Vpeljavanja zdaj ni več. Ne vem, ali so tudi druge imele to. So rekli: »Bote lahko okol hodla.« – Kaj pa vem, a sem kak greh naredila?

Babica se je ponesrečila, ko je bila v bloku in je padla po stopnicah. Kolk si je zlomila. Dobila je pljučnico in je kmalu umrla. Ljudje so jo imeli radi.

Rezultati pregleda rojstnih matičnih knjig

Matične knjige so bile glavni vir podatkov za raziskavo o babiški dejavnosti, saj vpisi rojstev vsebujejo rubriko »Babica«, v katero so dosledno vpisovali ženske, ki so pomagale pri porodu. Uporabljena terminologija v matičnih knjigah je »preskušena, skušena, izprašana«, ne pa »diplomirana babica«, kar je bil uradni naziv Antonije Sternad.

Od leta 1905 do vključno 1950 so v rojstne in krstne knjige šoštanjske župnije vpisani podatki 6453 rojenih otrok. Med letoma 1905 in 1921 se jih je rodilo 2398, med letoma 1922 in 1950 pa 4055. Iz vpisov je razvidno, da so v tem obdobju ženskam pri porodu na domu pomagale neizprašane babice in strokovno usposobljene izprašane babice. Prvih je bilo med letoma 1912 in 1921 kar 243 – bile so žene posestnikov, kmetice (kmečka hči, kmečka vdova, kmečka žena, posestnica, preužitkarica⁹⁶), kočljarike in najemnice (gostača,⁹⁷ kmečka najemnica, najemniška žena, offerca, osebenjka⁹⁸) ter delavke (dekla, kmečka dekla, kmečka delavka, dninarica) in žene delavcev (delavčeva žena, rudarjeva žena, žena tovarniškega delavca). Prihajale so iz krajev župnije sv. Mihaela pri Šoštanju (Šoštanj, Družmirje, Lokovica, Skorno, Florjan, Topolšica, Ravne, Gaberke) ter zunaj nje (Bele Vode, Gornji Razbor, Lepa Njiva, Mozirske Dobrovlje, Plešivec, Podgorca, Pusta Gora – župnija Podgorje pri Slovenj Gradcu, Sv. Andraž, Sv. Vid pri Zavodnjah, Škale, Veliki Vrh, Velunja).⁹⁹

Tistih, ki so pri porodu pomagale le enkrat, je bilo 125, tistih, ki so pomagale najmanj štirikrat, pa 52. Po številu porodov so izstopale predvsem Marija Dreu (32), Elizabeta Dobnik (31), Helena Goršek (15), Marija Novak (15) in Marija Tamše (15).

Poleg Antonije Sternad so po podatkih rojstnih matičnih knjig na območju župnije sv. Mihaela pri Šoštanju med letoma

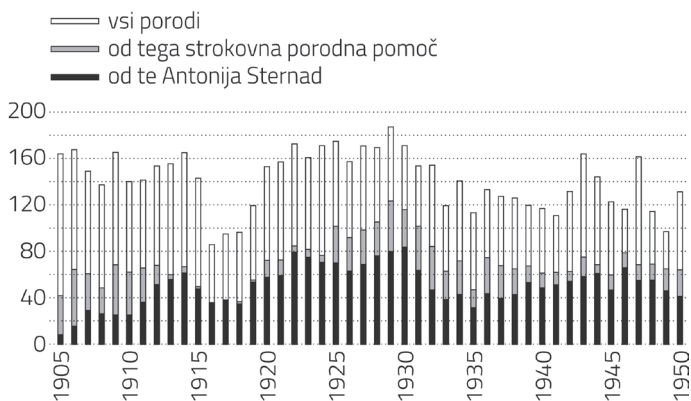
⁹⁶ V kmečkem okolju ženska, ki ima / uživa preužitek.

⁹⁷ V kmečkem okolju, nekdanja ženska, ki stanuje v tuji, najeti hiši.

⁹⁸ Narečno gostač(k)a.

⁹⁹ *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju 1912–1921.*

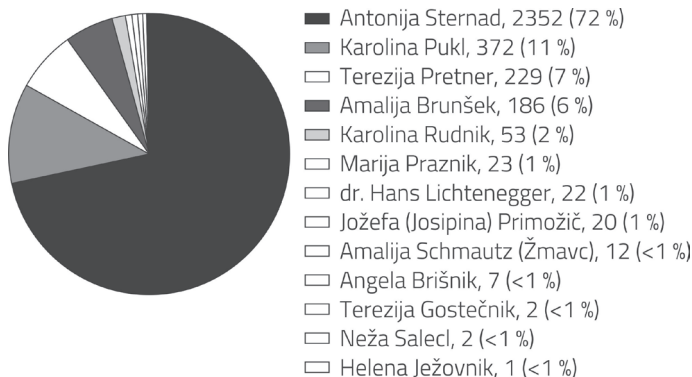
1905 in 1950 delovale druge strokovno usposobljene babice (11): Angela Brišnik, Amalija Brunšek (Družmirje 12), Terezija Gostečnik, Helena Ježovnik, Terezija Pretner (Šoštanj 83), Marija Praznik (Šoštanj 181), Jožefa Primožič (Šmartno ob Paki 29), Karolina Pukl (Šoštanj), Karolina Rudnik (Stara Vas 42), Neža Salecl (Velenje 13) in Amalija Žmavc/Schmautz (Šoštanj 79). Pri zahtevnejših porodih je pomagal šoštanjski zdravnik dr. Hans Lichtenegger, omenjena sta tudi dr. Podlesnik in dr. Medič¹⁰⁰. Po analizi podatkov se je pokazalo, da so izprašane babice opravile le malo več porodov kot neizprašane med letoma 1905 in 1950.

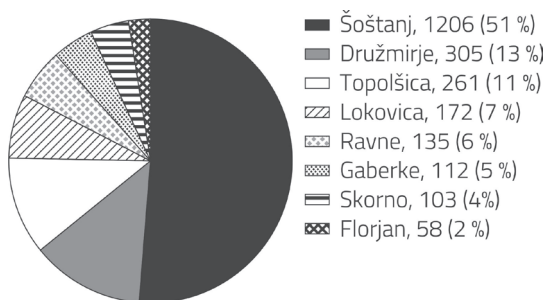
Porodi v župniji sv. Mihaela pri Šoštanju med letoma 1905 in 1950, razmerje med nestrokovno in strokovno porodno pomočjo ter delež porodov, pri katerih je sodelovala babica Antonija Sternad.

V obravnavanem obdobju je Antonija Sternad pomagala pri več kot dveh tretjinah porodov, izvedenih s pomočjo strokovno usposobljenih babic. Na začetku je babica Sternad sodelovala pri manj kot 5 odstotkih letnih porodov na domu, leta 1948 pa kar pri 48 odstotkih.

¹⁰⁰ Informatorji ga omenjajo kot dr. Medica, na pokopališču v Podkrajju pa na nagrobniku piše dr. Stane Medič (1898–1966).

Delež porodov, pri katerih je glede na vse porode, izvedene s strokovno pomočjo, sodelovala določena diplomirana babica ali zdravnik med letoma 1905 in 1950 na območju župnije sv. Mihaela pri Šoštanju.

Število porodov, pri katerih je babica Antonija Sternad pomagala v posameznem kraju župnije sv. Mihaela pri Šoštanju med letoma 1905 in 1950.

V času svojega delovanja je Antonija Sternad povečini pomagala pri porodih v Šoštanju. V petinštiridesetih letih je sodelovala pri 2352 porodih na območju šoštanjske župnije.¹⁰¹

¹⁰¹ Prim. podatek, da je v 43 letih delovanja Antonija Sternad sodelovala pri 2289 porodih. Podatek je naveden v sestavku »43 let babiškega poklica,« str. 1.

Pomagala je še v drugih okoliških krajih, kot sta npr. Šmartno ob Paki¹⁰² in Škale.¹⁰³

Zaključek

Prispevek je poskus rekonstrukcije življenja in dela Antonije Sternad, šoštanjske diplomirane babice. Pregled ohranjenega gradiva in rojstnih matičnih knjig je potrdil, da je Antonija Sternad kot babica pomagala pri številnih porodih v Šoštanju in okolici. Med letoma 1905 (ko je diplomirala v Ljubljani) in 1950 (ko je preminila) je sodelovala pri 2352 od 6453 porodov v župniji sv. Mihaela pri Šoštanju, kar predstavlja skoraj 37 odstotkov. Njen prispevek v vlogi babice je neprecenljiv, saj je z vztrajnostjo, zavzetostjo, strokovnostjo in veliko izkušnjami rešila marsikatero življenje, tako otrokovo kot porodničino. Domačinom Antonija Sternad ostaja v lepem spominu.

Arhivski viri

- MV – Muzej Velenje
 - *Zapisnik duš župnije sv. Mihaela pri Šoštanju 1916–1924.*
- NŠAM – Nadškofijski arhiv Maribor (Matricula)
 - *Matične knjige župnije sv. Mihaela pri Šoštanju.* Dostop: 27. 12. 2022. <https://tinyurl.com/2drfhntx>.
 - *Poročna knjiga župnije sv. Marjete Antiohijske na Polzeli 1876–1902.* Dostop: 8. 2. 2023. <https://tinyurl.com/2p9b5kt6>.
 - *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju 1868–1885.* Dostop: 24. 9. 2022. <https://tinyurl.com/bdhupcyv>.

¹⁰² *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Martina v Šmartnem ob Paki 1901–1915*, zap. št. 13, str. 179.

¹⁰³ *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Jurija v Škalah 1899–1913*, zap. št. 87, str. 274.

- *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Jurija v Škalah 1899–1913*. Dostop: 10. 2. 2023. <https://tinyurl.com/2p9fdn2w>.
- *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Martina v Šmartnem ob Paki 1901–1915*. Dostop: 10. 2. 2023. <https://tinyurl.com/mud5wub3>.
- *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju 1905–1911*. Dostop: 24. 9. 2022. <https://tinyurl.com/mr2wy3fcw>.
- *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju 1885–1897*. Dostop: 8. 2. 2023. Zap. št. 44, str. 253. <https://tinyurl.com/ycyff8xh>. Zap. št. 84, str. 318. <https://tinyurl.com/mry6y6nt>.
- *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju 1897–1911*. Dostop: 10. 23. 2022. <https://tinyurl.com/mr35ez2n>. Zap. št. 65, str. 11. <https://tinyurl.com/4htuztdc>. Str. 205. <https://tinyurl.com/3a8v6wxa>.
- *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju 1912–1921*. Dostop: 26. 12. 2022. <https://tinyurl.com/msk6tcw5>.
- Register nesnovne dediščine. Dostop: 9. 2. 2023. <https://tinyurl.com/4aetf64s>.
- RS, Upravna enota Slovenj Gradec, matični urad
 - *Mrliška knjiga Slovenj Gradec, vpis smrti za leto 1950*. Informacija o vpisu je bila pridobljena ustno 26. 1. 2023.
- RS, Upravna enota Velenje, matični urad
 - *Geburtenbuch des Standesamtes Schönstein in der Steiermark von Oktober 1941 bis 30. Dezember 1945*.
 - *Mrtvaška knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju od leta 1906 do 1928*.
 - *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju od leta 1921 do 1928*.
 - *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju od leta 1929 do 1932*.
 - *Rojstna in krstna knjiga župnije sv. Mihaela pri Šoštanju od leta 1933 do 1941*.

- *Rojstna matična knjiga Šošťanj od leta 1945 do 1986.*
- *Rojstna matična knjiga za Šošťanj naselja od 1945 do 1980.*
- StLA – Šťajski deželni arhiv v Gradcu
 - *Handschriftensammlung Bürgergasse*, XXII, št. 6. Opis babic. Protokol sprememb iz leta 1905.
 - *Landschaftliches Archiv Verträge*, št. 858.Reverz. Dopis StLA, ABT03-LA-25493/2023-3, 2. 2. 2023.
- ZAC – Zgodovinski arhiv Celje
 - SI_ZAC/0060/031/00003, Antonija Sternad, prošnja za delo občinske babice in prošnja za subvencijo, 1933 in 1934.
 - SI_ZAC/0060/017/00079, Zdravstveni odsek za Slovenijo in Istro, prepoved pomoči neizkušanih žensk pri porodih, 1920.
- Zasebne zbirke
 - Zasebna zbirka Mojce Čebul, Šošťanj.
 - Zasebni arhiv Špele Poles, Velenje.

Slovarji in leksikoni

- *Enciklopedija Slovenije*. 1. zvezek. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, 1987.
- *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1998.
- *Slovenski etnografski leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004.

Literatura

- »43 let babiškega poklica.« *Babiški vestnik: glasilo Društva diplomiranih babic za Slovenijo*, let. 16, 1948, št. 11, str 1.
- Aplinc, Miran. *Mesto z vonjem po usnju: Šošťanj v luči demogeografskih sprememb in družbene sestave prebivalstva od srede 18. stoletja do druge svetovne vojne*. Velenje: Muzej Velenje, 2022.

- »Babice v Sloveniji.« *Babiški vestnik: glasilo Društva diplomiranih babic za Slovenijo*, let. 15, 1947, št. 4, priloga.
- Bojc, Saša. »Čuvarice smo življenja, vsake naše matere: babištvo na Slovenskem.« *Delo*, let. 65, 2023, št. 22, str. 13.
- »Društvo diplomiranih babic.« *Pravica: glasilo krščanskega delovnega ljudstva*, let. 4, 1925, št. 29, str. 2.
- Hudales, Jože. *Bolnišnica Topolšica: 90 let*. Topolšica: Bolnišnica Topolšica, 2009.
- Hudales, Jože, Stropnik, Ivo. *Mlinškovo berilo: (i)zbrani etnološki in slovstveni zapiski*. Velenje: Kulturni center Ivana Napotnika Velenje, 1991.
- Kralj, Božo. »Ob 250-letnici Babiške šole v Ljubljani – zgodovinski oris.« *Obzornik zdravstvene nege*, let. 38, 2004, št. 1, str. 7–11.
- Lavrič, Vito. *200 let ljubljanske babiške šole (1753–1953)*. Ljubljana: Babiška šola, 1953.
- »Naše naročnice in naročniki.« *Babiški vestnik: glasilo Društva diplomiranih babic za Slovenijo*, let. 13, 1941, št. 2, str. 11.
- »Našim umrlim tovarišicam!« *Babiški vestnik: glasilo Društva diplomiranih babic za Slovenijo*, let. 19, 1951, št. 1–2, priloga.
- »Pogrešane.« *Babiški vestnik: glasilo Društva diplomiranih babic za Slovenijo*, let. 14, 1946, št. 12, str. 96.
- Poles, Rok. »Franc Miha pl. Valenci iz Šoštanja – zdravnik cesarice Marije Terezije?« *List*, let. 23, 2019, št. 1, str. 10.
- Poles, Rok. *Stodesetkrat o Šoštanju v enem odstavku: ob 110. obletnici pridobitve mestnih pravic Šoštanja*. Šoštanj: Občina Šoštanj, 2020, brez številčenih strani.
- Poles, Rok. »O dveh šoštanjskih otokih, kasarni in še čem.« *List*, let. 24, 2020, št. 3, str. 7.
- Poles, Rok. »O sodniku, ki je sadil kostanje, lectarju in 14 gostilnah.« *List*, let. 25, 2021, št. 4, str. 9.

- Poles, Špela, in sod. *Hrani jih za spomin, če me več kdaj nazaj ne bo: sto spominov ob stoletnici začetka prve svetovne vojne v Šaleški dolini in okolici*. Šošťanj: Občina Šošťanj, 2014.
- Šušťar, Božo. *Šola za sestre: zdravstveno šolstvo na Slovenskem*. Razstavni katalog. Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 1992.
- Vrbič, Vlado, Jurkovnik, Andreja. *Kajuh: podobe*. Velenje: KnjiŹnica Velenje, 2022.

Ustni viri

- Čebul, Mojca, roj. Maček leta 1941 v Ravnah pri Šošťanju, upokojenka iz Šošťanja. Intervju 13. 10. 2022.
- Červ, Marta, roj. Rednak leta 1937 v Šošťanju, upokojenka iz Šošťanja. Intervju 16. 11. 2022.
- Dovšak, Anton Vasja, rojen leta 1954 v Šošťanju, upokojenec iz Velenja. Elektronska korespondenca 22. in 23. 1. 2023.
- Goršič, Saša, rojena Dovšak leta 1947 v Šošťanju, upokojenka iz Celja. Elektronska korespondenca 22., 23. in 24. 1. 2023.
- Jamnik, Malvina, roj. Kojc leta 1941 v Šošťanju, upokojenka iz Kamnika. Telefonski intervju 11. 11. 2022.
- JaneŹič, Marija, rojena Golavšek leta 1934 v Florjanu pri Šošťanju, upokojenka iz Velenja. Intervju 12. 11. 2022.
- Kac, Šťefanija, rojena Pokleka leta 1919 v Ravnah pri Šošťanju, upokojenka v Šošťanju, pokojna 2017. Intervju Špele Poles leta 2010.
- Napotnik, Marta, roj. Hribernik leta 1931 v Šošťanju, upokojenka iz Šošťanja, pokojna 2014. Intervju Špele Poles leta 2010.
- Naraks, Igor, roj. leta 1957 v Ljubljani, pravnuk Antonije Sternad, upokojenec iz Šmartnega ob Paki. Elektronsko sporočilo 3., 4. in 8. 2. 2023.

- Petanjek, Fanika, rojena Ločan leta 1926 v Šoštanju. Upokojenka iz Velenja. Pokojna. Intervju Špele Poles leta 2010.
- Pirečnik, Alojzija (Zinka), rojena Pustinek leta 1939 v Ravnah pri Šoštanju, upokojenka v Zimzelenu v Topolšici. Intervju 25. 10. 2022.
- Plaznik, Karolina, rojena Vrzalak leta 1921 v Kavčah, upokojenka iz Velenja, pokojna 2020. Intervju Špele Poles leta 2010.
- Setinšek, Marta, rojena Božič leta 1940 v Družmirju, upokojenka v Zimzelenu v Topolšici. Intervju 25. 10. 2022.
- Šmon, Marija, rojena Zacirkovnik leta 1935 v Lepi Njivi, upokojena patronažna sestra iz Šoštanja. Intervju Darje Jelenko 20. 1. 2022.
- Težak, Jožefa Angela, rojena Težak leta 1924 v Šoštanju, pokojna 2013. Intervju Špele Poles leta 2010.
- Zaveršnik, Ivan, roj. leta 1933 v Skornem pri Šoštanju, upokojenec iz Šoštanja. Intervju 11. 11. 2022.

Elektronski viri

- »Babiški vestnik.« Dostop: 7. 1. 2023. <https://tinyurl.com/2rxrd4c7>.
- »Komunalno podjetje Velenje.« Dostop: 27. 12. 2022. <https://tinyurl.com/45xeekb8>.
- »Kronika.« Dostop: 23. 12. 2022. <https://tinyurl.com/2p98pud7>.
- »Mladi raziskovalci.« Dostop: 7. 9. 2023. <https://tinyurl.com/3jr34zma>.
- »Pokrajinski muzej Celje.« Dostop: 23. 10. 2023. <https://tinyurl.com/3rem3hf2>.
- »Razglednice Šoštanja.« Dostop: 24. 1. 2023 <https://tinyurl.com/v3xfyedu>.
- »Tržanka.« Dostop: 11. 2. 2023. <https://tinyurl.com/4e5fwh6d>.

POVZETEK

»VSE NAS JE UNA NA SVET SPRAVLA« – ANTONIJA STERNAD (1873–1950), DIPLOMIRANA BABICA IZ ŠOŠTANJA

V prispevku je predstavljeno življenje in delo diplomirane babice Antonije Sternad. Informatorji so ob njeni omembi skoraj dobesedno izjavili: *»Vse nas je una na svet spravla!«*. V tem stavku sta zajeta poslanstvo in prispevek Antonije Sternad, ki je pomagala na svet številnim otrokom iz Šoštanja in okoliških vasi, ki so se v prvi polovici 20. stoletja rodili doma. Poleg zbranih spominov in arhivskega gradiva so predstavljeni tudi izsledki analize matičnih knjig župnije sv. Mihaela pri Šoštanju. Pri rojstvih so pod rubriko »Babica« dosledno vpisovali ženske, ki so pomagale pri porodu. Obravnavanih je bilo 6453 vpisov rojstev od leta 1905, ko je Antonija Sternad začela delati kot diplomirana babica, do leta 1950, ko je preminila. Pomagala je pri več kot dveh tretjinah porodov, ki so jih opravile strokovno usposobljene babice, in približno 37 odstotkih vseh porodov v šoštanjski župniji v obravnavanem obdobju.